

DAGENS FRÅGOR

Socialdemokraternas sönderfall

En klassisk språkblomma är lärjungens konstaterande att "göttingen sönderfaller vid betraktande i tre delar" – ett imponerande resultat av blotta tittandet.

Men som så ofta överträffar verkligheten dikten. Genom att bara titta på EG har socialdemokratin i pur förskräckelse sönderfallit i tre delar.

Där rymms nämligen numera linje ett: "Ja – fast inte alls så mycket Ja som regeringen vill". Denna linje företräds förstas främst av socialdemokraternas Ledning som nu sliter med frågan hur man skall förklara för Fotfolket att denna ståndpunkt ändå innebär att man skall rösta på samma Ja som den slemma regeringen företräder.

Och så linje två: "Visst måste det väl finnas ett Alternativ till EG? Snälla, det gör det väl?" Bland denna linjes företrädare återfinns vi framförallt besvikna ledarskribenter i A-pressen som finner det en smula svårsmält att nu, efter att i årtal ha förtalat den efterblivna europeiska kontinenten, känna trycket att behöva argumentera för en anslutning till den samma. Man lider med dem.

Och slutligen linje tre: "Nej, aldrig i livet". Denna linjes ledning har stor erfarenhet av att säga Nej till det mesta. Och säkert är det nostalgiska vemodet vid tanken på den glada tiden före kärnkrafts-omröstningen för tio år sedan en starkt bidragande orsak till att ärrade kämpar som Pelle Månsson drar ut i strid igen.

Så ser det ut i det socialdemokratiska partiet så här en tid innan slaget skall börja. Att Ledningen får med sig det mesta av Fotfolket är väl sannolikt, men den gör

klokt som inte underskattar resonansbotten inom Partiet för att säga Nej. Piruetten hösten 1990 var nog litet för snabb och många känner sig säkert fortfarande yra i skallen.

Samtidigt kan Ledningen trösta sig med att ett stort Parti måste rymma många åsikter. Och att omfamna såväl Ja, som Nej, som Kanske, kan ju möjligen fungera som en försäkring för framtiden. Vem vet, en dag måste Ledningen kanske byta åsikt igen i EG-frågan?

Inget systemskifte i biståndet

"Problemet var att socialdemokraterna inte ville att Sverige ekonomiskt sett skulle höra till det västra läget. Man ville gå en tredje väg och ha en tredje ståndpunkt och man lämnade villigt bistånd av skattebetalarnas pengar till socialistiska experiment i den tredje världen... När nu socialismens sammanbrott gör att det snart inte längre finns någon socialistisk andra värld kan det heller inte finnas någon tredje värld. Det finns bara en värld. Och den skimrar i blått."

Så sammanfattar civilekonomen Rolf Englund svensk biståndspolitik under 30 år i debattboken "Till vänster om marknaden. Bistånd med slagsida" (Timbro). Nu är svensk biståndspolitik kommen till vägs ände, och insikten verkar sakta sippa fram till den nya regeringen. Men det är nog snarare misslyckandena i mottagar-

länderna på grund av planhushållningen — än aldrig så många kritiska debattinlägg genom åren som till slut urholkat stenen.

I budgetpropositionen infrias löftet från regeringsdeklarationen om en omläggning av biståndspolitiken. "Den svenska utrikespolitiken skall vara en klar röst för mänskliga rättigheter, frihet och demokrati i världens alla hörn. De svenska biståndsinsatserna ska därför vara ett aktivt stöd till demokratisk utveckling och mänskliga rättigheter även i tredje världen", heter det så vackert.

Men ännu återstår att se hur regeringen tänker gå från ord till handling. Visserligen skärs pengasummorna ner till länder som Vietnam, Moçambique och Tanzania. Men det ger i sig ingen demokratisk och marknadsekonomisk utveckling i dessa länder. Och biståndsbyråkratin med dess kultur, styrd av socialister som Carl Tham, lär väl förbli intakt, liksom det fortsatta stödet till ineffektiv och korrumperad verksamhet i FN-organen.

Något systemskifte är det inte frågan om, men det kanske heller inte var att vänta från en fyrklöverregering där moderaterna offerar tidigare principer — t ex inga pengar till Vietnam och Kuba — för andra vinster i de politiska kompromisernas spel.

Att devalvera eller icke, det är frågan

Skall man devalvera, eller inte? Helst inte, naturligtvis. Helst bör det vara så att landets ekonomi utvecklas i

lugn, inte överhettad takt, att priserna är stabila, sysselsättningen så full som önskvärdt är, samtidigt som bytesbalansen mot omvärlden är i lämplig balans. Detta förhållande bör även råda i vår omvärld, så att vår egen ekonomi inte rubbas av faktorer utifrån, som t ex fördubblade oljepriser eller ras för bilförsäljningen.

Frågan är således inte om man bör devalvera (revalvera) eller inte, utan om man bör ändra växelkursen eller istället göra något annat. Om detta eviga och angelägna ämne har SNS utgivit en lärd bok "Devalveringen 1982 — rivstart eller snedtändning" med Lars Jonung som redaktör.

Målet med devalveringarna var att åstadkomma en expansion av den svenska ekonomins konkurrensutsatta sektor (K-sektorn) genom överföring av produktionsresurser från den skyddade sektorn (S-sektorn). Devalveringarna 1977, 1981 och 1982 förbättrade konkurrenskraften och var i den bemärkelsen framgångsrika.

I sitt bidrag, "Devalveringens politiska tillkomst och logik", ställer Hans Bergström tre frågor: "Vad hände 1982? Varför hände det? Kan det hända igen?". Enligt honom har devalveringen många lockande politiska egenskaper för en ny regering. Regeringen förfogar i praktiken helt över instrumentet. Det omedelbara sambandet mellan beslut och effekt är klart och direkt. För de flesta andra medel är effekten osäker och långsam. Efter ett val gäller det att ta svåra beslut genast. Då är legitimiteten som störst; samma åtgärd senare kan framstå som ett bakslag och alla problem kan omedelbart efter tillträdet skyllas på den gamla regeringen. Devalveringen har en politiskt lockande tidsprofil. De samhällsekonomiska för-

delarna syns tidigt, medan den troliga baksmällan kommer senare.

En skillnad nu 1992 mot 1982 är enligt Hans Bergström att riksbanken idag torde anse sig ha nödigt handlingsutrymme för att försvara kronkursen, även om räntepriiset blir högt. Det gäller nu för regeringen att även under tryck demonstrera att man menar allvar med att inte devalvera för att slippa den högre ränta som politiskt betingad misstro medför. Utvecklingen kan tänkas skapa något av en tvångssituation 1992–93, skriver han.

Lars Wohlin skriver att "om Sverige inte har några specifika fördelar som produktionsland framför andra europeiska länder går vi mot, som ekonomerna säger, en faktorprisutjämning. Det finns ingen anledning att Sverige skall ha högre löner än övriga EG-länder". Om vi kommer i fundamental ojämvikt är det mycket svårt att inom nära nog nolltillväxt av löner åstadkomma de relativlöneförändringar som är nödvändiga mellan S- och K-sektorn. Jag tycker, skriver Lars Wohlin, att man skall vara tydlig och säga att har Sverige väl hamnat i en fullt utvecklad kostnadskris förstärkt av industriella strukturproblem finns ingen annan lösning än att devalvera.

Vi måste således se till att inte hamna i en sådan situation. Lars Jonung sammanfattar inläggen med, att enligt en tolkning var devalveringen 1982 en riktig åtgärd, men dess eftervård var misslyckad. Den andra tolkningen anlägger en helhetssyn – man kan inte och får inte skilja mellan devalveringen och dess eftervård. De utgör delar av samma system. Enligt detta synsätt visar utvecklingen 1983–90 att devalveringen var ett felsteg.

Socialdemokratin och de stora klippen

I kommentar till regeringens första hundra dagar talar socialdemokrater högt och ljudligt om den stora orättvisan i att premiera dem som under 80-talets klippekonomi skapade miljonförmögenheter.

Alldeles bortsett från det skeva i denna beskrivning av åtgärder som behövs för att inte kapital och företagande skall fly från landet kan man fråga: Vilket parti regerade när dessa förmögenheter skapades? Vilket parti höll i det längsta fast vid ett skattesystem som gjorde att nästan det enda sättet att skapa förmögenheter var genom klipp på börsen?

Vilket parti hade valrörelsen 1985 en affisch med yuppie i sportbil med dalmatiner yttrande (yuppien, inte hunden): Jag röstar på socialdemokraterna, för jag vill ha fart på Sveriges ekonomi?

(Han fick fart på sin egen i alla fall.)

Privatisera mera

A ffären Volvo/Procordia ger upphov till många reflexioner: om Volvo-chefers egon, om attraktionskraften i drömmen om Den stora Fusionen och om Sveriges litenhet.

Men en än viktigare aspekt är frågan vad staten bör göra när den så att säga redan står där med handen i syltburken?

Om dr Gyllenhammars bevekelsegrunder för sitt agerande kan man bara speku-

lera, och varje sannolikt svar är förmodligen mindre smickrande för den gode doktorn i Göteborg. Men trots det bör han få poäng för sitt påpekande att det är märkligt att en regering som säger sig vara emot intervention på marknaden, ändå intervenerar när en av de större affärerna i svenskt näringsliv är aktuell.

Det enkla svaret är, att staten som en av huvudägarna i Procordia har en rätt och en skyldighet att agera och ta ställning precis som alla andra starka ägare i företag. Men det är ett litet *för* enkelt svar.

Regeringen har en principiell syn på statligt ägande av industrier: Det bör inte förekomma. Politiker är generellt sett usla ägare; känsliga för andra intressen än de kommersiella och lätta offer för krav på subsidier hämtade från skattebetalarnas fickor. Därav planerna på privatisering av det statliga aktieinnehavet i bortåt 35 företag.

Tills det har skett bör staten som ägare rimligen agera så att tillgångar och konkurrenskraft inte äventyras. Å ena sidan. Å andra sidan måste man inse att en regering som gör gällande att företagande inte bör skötas av politiker, och samtidigt uttalar sig om industriella för- och nackdelar med enskilda affärer och företagsbeslut, riskerar att undergräva legitimiteten i den principiella hållningen, även om man råkar vara ägare.

Det finns bara ett sätt att bli av med detta Moment 22 och det är att så snabbt som det överhuvudtaget är möjligt göra sig av med det statliga ägandet. Det leder till att en marknadsorienterad regering slipper dagtunga med de idéer den baserar

sin politik på. Och det ökar också legitimiteten hos en regering som framöver måste ta aktiv del i kampen mot de krafter inom den europeiska gemenskapen som vill vrida på industristödskransen och som nu vädrar morgonluft.

Angående nationell katastrof

En liten gissningstävlan: Vem eller vilka har uttalat nedanstående?

”Bröder, vad har hänt oss? Varför har sluga och uppblåsta herrar, fiffiga och listiga avfallingar och lystna, rika girigbukar tagit makten, medan de hånat oss, gycklat med våra övertygelser och dragit fördel av vår naivitet? Varför dömer de oss till ett ömkligt vegeeterande liv i slaveri och underkastelse under våra allsmäktiga grannar genom att stjäla våra rikedomar, ta ifrån folket dess hem, fabriker och mark, hacka landet i bitar, få oss att gråla, förlöjligen oss och bannlysa oss från det förflutna? Hur har det kunnat ske att vi vid våra öronbedövande massmöten, i vår irritation och otålighet, i vår längtan efter förändring och att vårt land skulle blomstra, lät dem få makten som inte älskar detta land, som kryper för utländska herrar och som söker råd och pris på andra sidan haven?

Svar: Nej, det är inte Stig Malm och Ingvar Carlsson utan en grupp ryssar som låg bakom augustikuppen 1991.